

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi,
Sayı/Issue: 4 – Sayfa / Page: 143-160
ISSN: 2630-600X VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 22.10.2019
Kabul/Accepted: 25.11.2019
Araştırma Makalesi / Research Article
Kış/Winter, 2019

**TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE KADINA YÖNELİK
ŞİDDET KONUSUNDA LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
TUTUMLARI***

***ATTITUDES OF HIGH SCHOOL STUDENTS ABOUT GENDER
ROLES AND VIOLENCE AGAINST WOMEN***

Dr. Mehmet Baki BİLİK

Mesut Özata Anadolu Lisesi
ORCID: 0000-0002-0549-6549
bilikmb@gmail.com

Merve Nur CENGİZ

Van Selahaddini Eyyübi Anadolu Lisesi Öğrencisi
(2018 Eğitim Yılı 11. sınıf öğrencisi)

Neslihan KURT

Van Selahaddini Eyyübi Anadolu Lisesi Öğrencisi
(2018 Eğitim Yılı 11. sınıf öğrencisi)

Öz

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu çalışma şiddetin nedenlerini ortaya koymak için sahada yürütölen bir araştırmaya dayanmaktadır. Lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile kadına dönük şiddet hakkındaki tutumlarını karşılaştırmaktadır. Araştırma, 2017 yılında Van kent merkezindeki 6 farklı liseye devam eden 1200 öğrenciye uygulanmış anket çalışmasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında öncelikle katılımcıların sosyoekonomik ve demografik özellikleri grafikler eşliğinde yorumlanmıştır. Ardından oluşturulan iki tablo eşliğinde öğrencilerin toplumsal cinsiyet

* Bu makale, 49. TÜBİTAK Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması'nda Sosyoloji alanında bölge birincisi seçilen bir projeye dayanmaktadır.

rolleri ile kadına yönelik şiddet konusundaki tutumları karşılaştırılmıştır. Tutumların ğrencilerin cinsiyet özelliklerine göre değişkenliği tartışılmıştır. Yapılan tespitler öğrencilerin toplumsal cinsiyetle ilgili tutumlarının ataerkil olduğunu göstermektedir. Kız ğrenciler tarafından da destek gören ataerkil toplumsal cinsiyet eğilimi erkek öğrencilerde daha baskın olduğu gözlenmiştir. Yine yoğunluğu erkek öğrenciler olmak üzere gençlerin önemli bir kısmı kadınlara yönelik şiddeti “eşitli durumlarda” haklı görmektedirler. Nihayetinde cinsiyet rolleri açısından eril görüşleri benimsemek ile kadına yönelik şiddet arasında önemli bir bağ olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak tüm bu tespitler ataerkil cinsiyet rollerinin kadına yönelik şiddette etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri, lise ğrencileri, Van.

Abstract

Violence against women remains a social problem. This study is based on research conducted in the field to reveal the causes of violence. It compares high school students' attitudes towards gender roles and violence against women. The research is based on a survey study of 1200 students attending 6 different high schools in Van city center in 2017. Within the scope of the research, the socioeconomic and demographic characteristics of the participants were evaluated using graphics. Then, the comparison was made using two tables. The variability of the attitudes according to the gender characteristics of the students was discussed. The findings have shown that students' attitudes towards gender are patriarchal. Patriarchal gender tendency, which was also supported by female students, was observed to be more dominant in male students. Again, a significant number of young people, mostly male students, justify violence against women in "various situations." Finally, a significant link between adopting masculine views in terms of gender roles and violence against women was observed. As a result, all these findings show that gender roles are effective in violence against women.

Keywords: Violence against women, gender roles, high school students, Van.

Giriş

Kadınlara maruz kaldığı şiddet, önüne geçilemeyen temel problemlerden biri olmaya devam etmektedir. Neredeyse her gün haber bültenlerinde veya çeşitli kitle haberleşme araçlarında, şiddete maruz kalmış kadınlara mağduriyetlerine veya kocası, sevgilisi, babası, kardeşi gibi yakınındaki bir erkek tarafından katledilmiş kadın haberlerine rastlamaktayız. Kadınlara yönelik şiddeti azaltmaya dönük sürdürülen çalışmalara rağmen şiddet ve cinayetler devam etmektedir. Bu alışma şiddetin üzerinde toplumsal cinsiyete dair tutumların etkisini ölçmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yönelik

şiddetteki izlerini, lise öğrencilerinin tutumları üzerinden süren araştırma, öğrencilerin cinsiyet özelliklerini dikkate alarak tutumlarını karşılaştırmaktadır. Kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin, başta aile olmak üzere, okul vb. kurumlarca her seferinde yeniden üretildiğini ve sosyal süreçlerle üretilen bu eşitsizliğin zamanla erkek tahakkümüne dönüştüğünü varsayan araştırma bu bağlamda lise öğrencilerinin konu hakkındaki tutumlarını öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Literatüre bakıldığında, kadınla erkek arasındaki biyolojik farklılığın cinsiyetlere bir üstünlük oluşturmadığı aksine kadınlık ve erkekliğin kültürel olarak inşa edilen, öğrenilen kalıplar olduğu anlaşılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin üretim biçimleri, kültürel kodlar ve inançlar tarafından oluşturulduğu görülmektedir. İlk topluluklarda kadının üretimdeki başat rolü onu aynı zamanda erkeğin üstünde bir konuma taşımıştır. Kadın soyun devamını sağlarken erkek daha çok bekçi konumunda kalmıştır. Anaerkil dönem olarak nitelendirilen bu tarihsel süreçte fiziksel gücüne rağmen erkek kadının üzerinde belirleyici bir tahakküm kuramamıştır (Bebel, 1996: 55- 60; Meulenbelt, 1987: 16). Erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurmaya başlaması, değişen üretim biçimleriyle filizlenmiştir. Yerleşik yaşamın yaygınlığı ve topluluklar arası artan savaşlar erkeğin fiziksel gücünü ön plana çıkarırken, soyun erkek üzerinden devam etmesiyle ataerkil iktidar biçimi iyice perçinlenmiştir. Ataerkil toplumsal yapıyla birlikte kadın ev içi işlere yönlendirilmiş, erkek evin yönetimi ve geçimi ile uğraşmaya başlamıştır. Toplumda otorite ve iktidar erkeklerden oluştuğu için siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda eril bir zihniyet sosyal yaşamın her alanına sirayet etmeye başlamıştır. Kadın çocuk yetiştirme ve ev işlerinin öznesi, duygusal bir varlık olarak nitelendirilirken, erkek rasyonel, diğer bir ifadeyle akıllı ve güçlü kişidir (Slattery, 2014: 1). Geçen zaman erkeğin kadın üzerindeki tahakkümün artırmış, ataerkil iktidar biçimi neredeyse tüm uygarlık ve dinler tarafından her seferinde yeniden üretilmiştir. Örneğin antik yunan döneminde kadın köleyle neredeyse eşdeğer görülürken Aristo, kadını toplumda uğursuzluk kaynağı olarak göstermiştir. Erkeği akıl olarak daha üstün gören düşünür, yönetim işlerini erkekle özdeşleştirirken, kadını duygusal ve niteliksiz bulur (Aristoteles, 2013: 117- 119). Benzer durumlar Roma toplumu için de geçerlidir; hukuk erkeğin lehinde işlerken, kadını namus ve mahrem adı altında baskılanır (Thomas, 2005: 100). Semavi dinlerle beraber ataerkil kodlar dogmatik bir boyut alır ve neredeyse tartışılmaz hale gelir. Kilise hukuku erkekleri kadınlara göre daha iltimaslı sayarken, Ortaçağ'da kadının tahrik edici ve şeytani özelliği bulunduğu inancı,

erkeği masum bir konumda değerlendirilmeye yol açar. Hatta tecavüz eylemlerinde erkeğin kadına kandığı ve kadının kışkırtmasına direnemediği için masum karşılandığı kabul görür. Erkek bu anlamda tecavüzün faili değil, mağduru kabul edilir (Bendason, 1994, 27; 28; Scully, 1994: 56- 57). Sanayi devrimde kısmi uyanışlar başlamış olsa da kadınlar kısıtlıda olsa haklarını ancak 20. yüzyılın başlarında almaya başlamışlardır.

Günümüzde kadın erkek eşitliği konusunda eskiye nazaran ilerleme kaydedilmiş olmasına karşın ataerkil kültür kodları, gündelik yaşamın birçok alanında yeniden üretilmektedir. Örneğin kadınların akşamları tek başına sokağa çıkmaları veya yalnız yaşamalarının yadırganması, koca şiddetine maruz kalan kadınların bu durumu çevrelerinden saklama ihtiyacı duymaları, ev işleri ve ocuk bakımının kadınların asli görevleri olarak görülmesi ataerkil kültür kodlarının ipuçlarıdır (Vefikuluçay ve Zeyneloğlu, 2007: 28). Nitekim toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların biyolojik farklılıklarla ilgili açıklanamayacağı, kadın ve erkeklerin rolleri söz konusu olduğunda kültürler arasında büyük farklılıklar olduğunu ileri sürmekte ve bu farklılıkların da toplumsal düzlemde kurulduğunu kabul etmektedir. Toplumsal cinsiyet terimini sosyolojiye sokan Oakley'e göre 'cinsiyet'(sex) biyolojik erkek-kadın ayırımına işaret ederken, 'toplumsal cinsiyet' (gender) erkeklik ve kadınlık arasındaki toplum tarafından yapılandırılmış eşitsiz ayrışmaya göndermede bulunmaktadır (Marshall, 1998: 98). İlkin 1972 yılında kullanıma giren bu kavram, kadın ve erkek arasındaki farklılığın biyolojik unsurlarından ziyade toplumsal ve kültürel olarak inşa edildiğini göstermektedir (Kirman, 2004: 231). Bourdieu'ya (2014: 22) göre biyolojik farklılıkların oluşturduğu ayrımlar kültürel olarak cinsiyet rolleri ile daha keskin bir yapıya bürünmüştür. Toplumsal cinsiyetle birlikte rollere, görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Bu anlamda cinsler arasındaki ayrımların temeli biyolojik değil kültürel değerlerdir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin çalışma yaşamına ilişkin yansımaları incelendiğinde; kadınların statüsü ve ücreti daha düşük işlerde çalıştıkları gözlenmiştir (Vefikuluçay ve Zeyneloğlu, 2007: 28). Gerek iş hayatı gerekse de farklı alanlarda olsun kadın ve erkeğin toplumsal hayattaki statü ve rolleri sosyal süreçlerle inşa edilmekte, diğer bir ifadeyle toplumsal cinsiyet rollerince belirlenmektedir (Ökten, 2009: 303). Lise ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleriyle ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan birçok çalışmada, anneleri çalışan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi rolleri

benimsedikleri saptanmıştır (Öngen ve Aytaç, 2013: 14). Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha az ataerkil kültür kodlarına sahip oldukları gözlenmiştir. Nihayetinde öğrencilerin geleneksel cinsiyet rolleriyle ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla Türkiye’de yapılmış bir çok araştırmada, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ataerkil bakış açısının, kız öğrencilere oranla erkek öğrencilerde daha baskın olduğu gözlenmiştir (Aşılı, 2001; Akın ve Demirel, 2003; Vefikuluçay ve Zeyneloğlu, 2007; Yılmaz vd., 2009; Çelik vd., 2013; Öngen ve Aytaç, 2013; Aylaz vd., 2014).

Kadına yönelik şiddet ise küresel düzeyde görülebilen kültür, coğrafya, ekonomi ve din gibi faktörün etkili olduğu bir olgudur (Krog vd., 2013). Tanım olarak bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen veya başta fiziksel olmak üzere çeşitli caydırıcı mekanizmalarla kadının yıldırılması süreçlerini kapsayan şiddetin her türüsüdür (Aktaş, 2006; Yörük 2009; Bal, 2014). Uzun yıllar bilim dünyasında kendisine yeterince yer bulamayan kadına şiddet problemi ancak 1985 yılında Nairobi’de düzenlenen 3. Kadın Konferansında ciddi şekilde ele alınmıştır (Henrica, Üner, Kardam, 2009: 19). Geçen süre zarfında bu alandaki araştırmaların giderek arttığı gözlenmektedir. Özellikle 1970’lerdeki ilk “aile içi şiddet” alan araştırmalarından bu yana, kadınlık ve erkeklik arasındaki iktidar ilişkisine dair yapılan feminist değerlendirmelerin giderek alanın merkezine yerleştiği gözlenmektedir. Bu anlamda kadına yönelik şiddeti ön plana çıkaran feminist görüşlerin geçen süre zarfında kendilerine daha çok alan açtığı söylenebilir (Altınay ve Arat, 2007: 54).

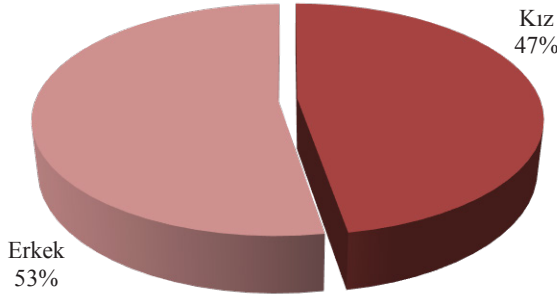
Nihayetinde kadına yönelik şiddette ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin literatür zenginliğine karşın her iki olguyu birlikte ele alıp çözümleyen araştırmaların sayısının hala istenilen düzeyde olduğu söylenemez. Oysa kadına yönelik şiddeti meşrulaştıran ve bir şekilde teşvik eden toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılar düzeltilmeden şiddetin önlenmesi çok da olası değildir. Bu araştırma kadına yönelik şiddetin, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili tutumlardan ayrı alınamayacağını hesaba katarak her iki problemin birbirileriyle olan ilişkisini incelemeyi hedeflemiştir. Diğer bir ifadeyle lise çağındaki gençlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik şiddete dair tutumlarını bir arada değerlendirmiştir.

Metodoloji

Araştırmanın evrenini Van kent merkezi oluştururken bu evreni temsilen fen, imam hatip, erkek meslek, kız meslek, Anadolu ve düz lise olmak üzere 6 farklı lise türüne devam eden 9, 10, 11 ve

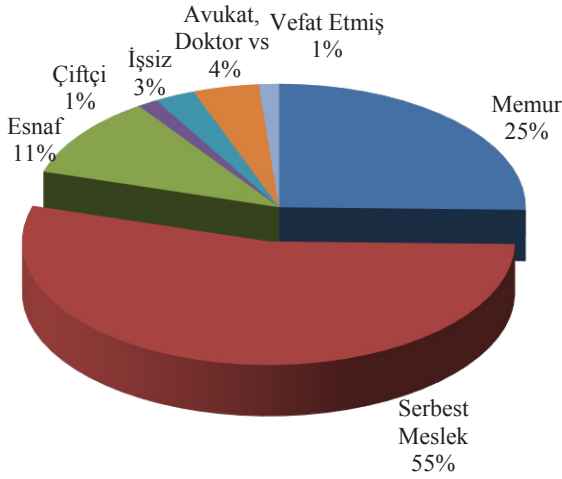
12. sınıf öğrencilerinden 1200 kişi seçilmiştir. Araştırma kapsamında her kademededen öğrenciye ulaşılmış ayrıca kız ve erkek öğrencilere eşit oranda anket uygulanmıştır. Ortaöğretimin her kademesinden 25 kız, 25 erkek olmak üzere 50şer öğrenci örnekleme dahil edilmiş olup, 2017 eğitim öğretim yılı içerisinde, her okulda 200 kişiye anket uygulanmıştır. Anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin tanımlayıcı bilgilerini içeren sorular, ikinci bölümünde ise öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile kadına yönelik şiddet konusundaki görüşlerini belirlemeye yönelik beş aşamalı likert ölçeği seçilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, SPSS 16 (Statistical Paket for Social Sciences for Windows 16) paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rolleri ile kadınlara yönelik şiddet hakkındaki görüşleri için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış yapılmıştır. Katılımcıların kadına şiddet ve toplumsal cinsiyet rolleri ile cinsiyet türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0.05$) bulunmuştur.

Örneklem grubunu daha iyi tanımak için katılımcıların sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine dair sorular yöneltilmiştir ve řu sonuçlara ulaşılmıştır.

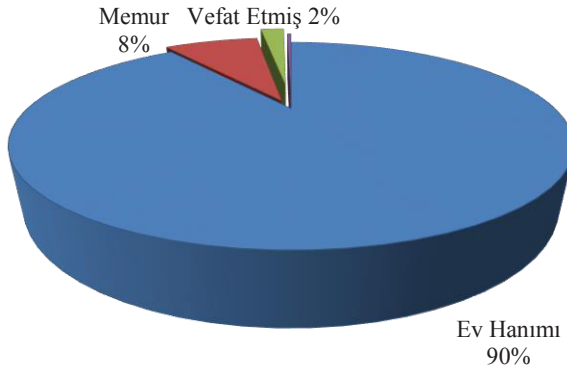
Grafik1: Katılımcıların Cinsiyet Durumları

Araştırmaya katılanların %53'ü erkek öğrencilerden oluşurken, %47'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Her ne kadar katılımın eşit şekilde olması amaçlanmış olsa da sınıflardaki kız erkek dağılımları veya elde olmayan nedenlerden dolayı oranlarda %3'lük bir sapma gerçekleşmiştir.

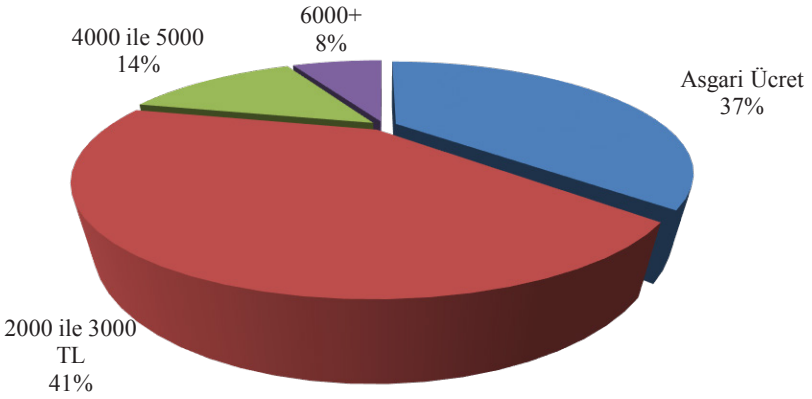
Grafik 2: Katılımcıların Baba Mesleği

Örnekleme oluşturan grubun baba meslekleri incelendiğinde yarısından fazlasının(%55) baba mesleğini, serbest meslek oluşturmaktadır. Geriye kalanlar ise sırasıyla babası memur olanlar %25, babası esnaf olanlar%11, babası beyaz yakalı olanlar(avukat, doktor vs.) %4, babası işsiz olanlar %3, babası çiftçi olanlar %1 ve babası vefat edenler %1 olarak tespit edilmiştir.

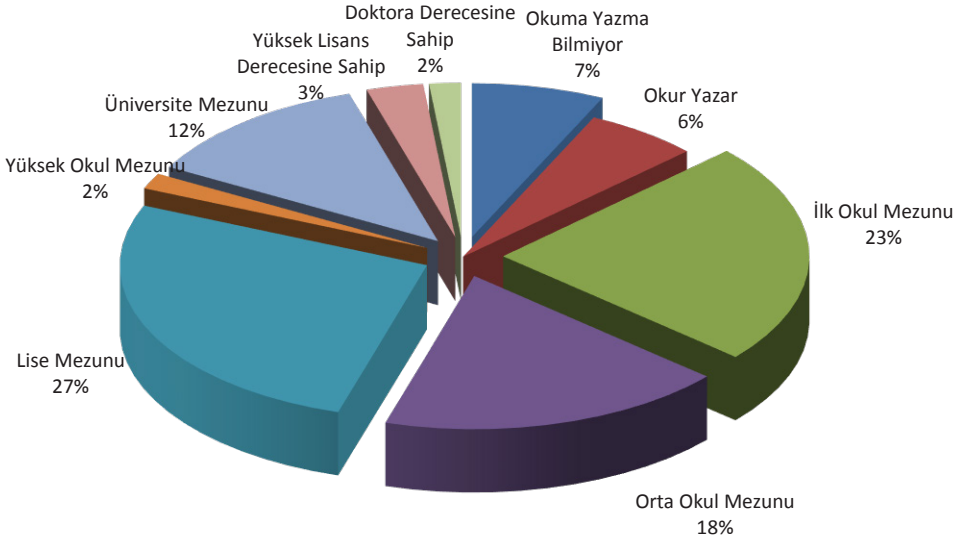
Grafik 3: Katılımcıların Anne Mesleği

Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğunun (%90) annesi ev hanımıdır. Geriye kalanlardan %8'nin annesi memur iken, %2'sinin annesi vefat etmiştir.

Grafik4: Katılımcıların Gelir Durumları

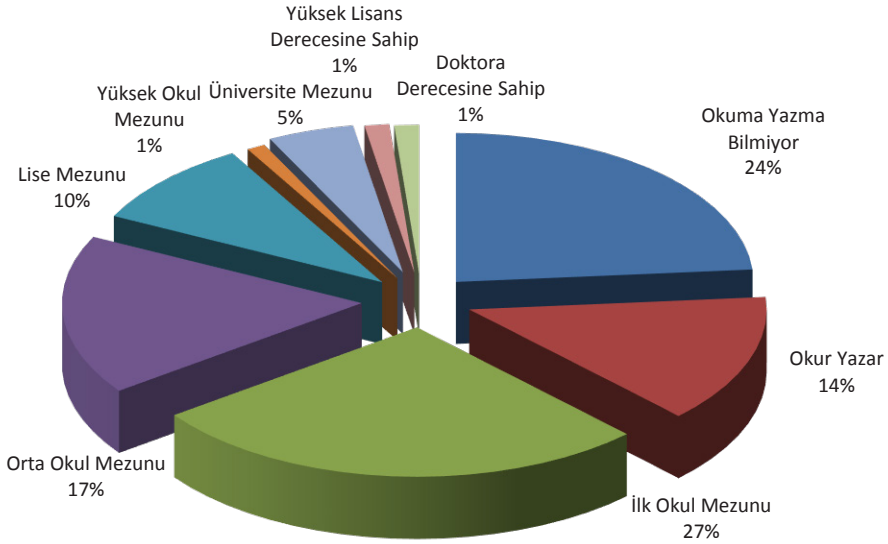
Katılımcıların gelir durumlarını tespit etmek için oluşturulmuş kategorik sorudan hareketle, araştırmaya katılanların %41'i gelirlerinin 2000 ile 3000 TL arasında olduğunu belirtmiş, %37'si asgari ücret seçeneğini işaretlemiştir. Geriye kalan katılımcıların %14'ü 4000 ile 5000 TL arasında bir gelire sahip olduklarını belirtirken, %8'i ise 6000 TL ve üstü bir gelire sahip olduklarını ifade etmiştir.

Grafik 5: Katılımcıların Baba Eğitim Durumları

Örnekleme oluşturan katılımcıların baba eğitim durumlarına bakıldığında sırasıyla %2'sinin doktora derecesine sahip, %3'nün yüksek lisans derecesine sahip, %12'sinin üniversite, %27'sinin lise, %18'nin ortaokul, %23'nün ise ilköğretim mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca %6'sının babası okuryazar iken, %7'sinin babası okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir.

Grafik 6: Katılımcıların Anne Eğitim Durumları

Katılımcıların anne eğitim durumlarına bakıldığında ise sırasıyla %1'inin doktora derecesine sahip, yine %1'inin yüksek lisans derecesine sahip, %5'inin üniversite, %10'nunun lise, %17'sinin ortaokul, %27'sinin de ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Anneleri okuryazar olanların oranı %14 iken, annesi okuryazar olmayanların oranı ise hayli yüksek olup, %24 olarak tespit edilmiştir. Anne ve baba eğitim durumları karşılaştırıldığında babaların daha eğitilmiş olduğu buna karşın annelerin eğitim olanaklarından uzak kaldığı/bırakıldığı görülmektedir. Katılımcıların neredeyse dörtte birisinin annesi okuma yazma bilmemektedir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular iki tablo üzerinden yorumlanmıştır. Birinci tabloda öğrencilerin toplumsal cinsiyet ile ilgili görüşleri bir arada verilmiştir. Alınan yanıtlar cinsiyet

özelliklerine göre gruplandırılıp karşılaştırılmış ve cinsiyet özelliklerine göre diğer bir ifadeyle kız veya erkek öğrenci olmakla toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına şiddet konusundaki görüşlerin farklılıkları karşılaştırılmıştır. İkinci tabloda ise kadına yönelik şiddetle ilgili görüşlere yer verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyetle İlgili Görüşleri

Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Düşünceler	Cinsiyet	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Emin Değilim		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadınlar ve erkekler eşittir.	Kız	412	72,5	84	14,8	16	2,8	40	7	16	2,8	568	100
	Erkek	364	57,6	116	18,4	56	8,9	64	10,1	32	5,1	632	100
Yemek, bulaşık, çamaşır ve ütü gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.	Kız	308	54,2	88	15,5	40	7	64	11,3	68	12	568	100
	Erkek	180	28,5	152	24,1	68	10,8	84	13,3	148	23,4	632	100
Miras kadın ve erkekler arasında eşit bölünmelidir.	Kız	460	81	80	14,1	16	2,8	12	2,1	0	0	568	100
	Erkek	332	52,5	88	13,9	60	9,5	112	17,7	40	6,3	632	100
Kadın namustur.	Kız	244	43	108	19	48	8,5	100	17,6	68	12	568	100
	Erkek	488	77,2	76	12	40	6,3	8	1,3	20	3,2	632	100
Namusun ne olduğunu biliyorum.	Kız	252	44,4	124	21,8	56	9,9	36	6,3	100	17,6	568	100
	Erkek	400	63,3	144	22,8	32	5,1	16	2,5	40	6,3	632	100
Bir kadının tavrı ve davranışlarından ailenin erkekleri sorumludur.	Kız	32	5,6	48	8,5	124	21,8	148	26,1	216	38	568	100
	Erkek	140	22,2	144	22,8	116	18,4	152	24,1	80	12,7	632	100
Kadın, herhangi bir konuda eşyle aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır.	Kız	92	16,2	56	9,9	52	9,2	96	16,9	272	47,9	568	100
	Erkek	116	18,4	84	13,3	104	16,5	136	21,5	192	30,4	632	100
Kadın elindeki parayı kendi istediği gibi harçayabilmelidir.	Kız	232	40,8	92	16,2	56	9,9	112	19,7	76	13,4	568	100
	Erkek	120	19,0	120	19	120	19	116	18,4	156	24,7	632	100
Kadınlar erkeklerin sözünden çıkmamalıdır.	Kız	76	13,4	48	8,5	84	14,8	116	20,4	244	43	568	100
	Erkek	172	27,2	136	21,5	124	19,6	92	14,6	108	17,1	632	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili görüşleri incelendiğinde, en çarpıcı sorulardan biri olan “kadın erkek eşittir” fikrine kız öğrencilerin %87,3’ü “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını verirken, %9,8’i kadın ve erkeklerin eşit olduğu fikrine katılmadığını belirtmiştir. Erkek öğrencilerin bu konudaki fikirlerine bakıldığında ise %76’sı kadın ve erkeklerin eşit olduğu fikrine katılırken, %15,2’si buna katılmamaktadır; %8,9’luk kısmı ise bu konuda emin olmadığını belirtmiştir. Oranlar her iki cinsiyetten neredeyse %25’lik kesimin bir diğer ifadeyle araştırmaya katılan her dört öğrenciden birisinin kadın ve erkeğin eşit olduğuna inanmadığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyete göre rol dağılımının öğrencilerin tutumlarında nasıl şekillendiğini ölçmek üzere yöneltilen “yemek, bulaşık, çamaşır ve ütü gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır” fikrine kız öğrencilerin %69,7 si “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” olarak işaretlerken, %23,3’ü

bu fikre katılmadığını belirtmiştir. Geriye kalan %7'lik kesim ise bundan emin olmadığını ifade etmiştir. Erkek öğrencilerin tutumlarına bakıldığında ise %36,7'si yani neredeyse her üç erkekten birisi yemek, bulaşık, çamaşır gibi ev işlerinde erkeklerin de görev alması gerektiği fikrine katılmamaktadır. Bu yönlü rol bölüşümünü erkek öğrencilerin %52,7'si onaylarken, %10,8'i bu konuda emin değildir. Nihayetinde araştırmaya katılan öğrencilerin %38,5'i erkeğin ev işlerinde kadına yardımcı olması gerektiği fikrine katılmamaktadır.

Miras'ın kadın ve erkek arasında eşit bölünmesiyle ilgili yöneltilmiş soruya kız öğrencilerin %95,1'i "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçeneğini uygun görürken %2,1'i (12 kişi) "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" seçeneğini işaretlemiştir. Erkek öğrencilerin %76,4'ü ise bu fikre bir şekilde katılırken, %24'ü kadınlarla mirası eşit bölüşmeyi kabul etmemektedir. Bir diğer çarpıcı soru olan ve uğruna ne yazık ki birçok cinayet işlenen "Kadın namustur" fikrine kız öğrencilerin %62'si "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" demiştir. Erkeklerin bu konudaki fikirleri daha keskindir. Kahir ekseriyeti (%89,2) kadınların namus olduğu fikrine katılmaktadır. Erkeklerin yalnızca %4,5'i bu fikre katılmamaktadır. İşin ilginç tarafı araştırmaya katılan öğrencilerin %23,9'u namusun ne olduğundan emin değildir. "Kadın herhangi bir konuda eşi ile aynı fikirde değilse tartışmamalı ve susmalıdır" fikrine yine kız öğrencilerin %26,1'i katılırken bu oran erkek öğrencilerde %31,7'ye çıkmaktadır. Yani kadın ile erkek arasında çıkacak bir tartışmada kadının tartışmaması ve susması gerektiği fikri her iki cinsiyetten %57,8'lik bir kesim tarafından desteklenmiştir. Her iki cinsiyetin verdiği bu yanıtlar, lise çağındaki öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili olarak hala baskın olarak ataerkil tutumlara sahip olduklarını göstermektedir. Ataerkil iktidar biçiminin kalıntılarını oluşturan erkek egemen söylem, miras hakkı, susması ve tartışmaması gerektiği fikri ve namus algısıyla her defasında kendi hegemonyasını meşrulaştırmaktadır. Erkek rolünü, kadının üzerinde bir kontrol aracı, koruyucu güç olarak gören eril rol, her defasında iktidarını üretecek mekanizmalar kurarken, kadını zayıf ve muhtaç göstermekten geri durmamaktadır. Ataerkil kodların kız öğrenciler tarafından da destek bulması, bu rolün sosyal süreçlerle inşa edildiğinin kanıtı niteliğindedir.

Tablo 7: Öğrencilerin Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Görüşleri

Kadına Şiddetle İlgili Düşünceler	Cinsiyet	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Emin Değilim		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadın erkekten çekinmelidir	Kız	20	3,5	80	14,1	80	14,1	140	24,6	248	43,7	568	100
	Erkek	144	22,8	88	13,9	108	17,1	140	22,2	152	24,1	632	100
Erkeğin korkusu kadının üzerinde olmalıdır.	Kız	8	1,4	36	6,3	80	14,1	168	29,6	276	48,6	568	100
	Erkek	136	21,5	100	15,8	144	22,8	84	13,3	168	26,6	632	100
Kadına uygulanan şiddetten erkek sorumludur.	Kız	192	33,8	124	21,8	180	31,7	52	9,2	20	3,5	568	100
	Erkek	148	23,4	108	17,1	228	36,1	92	14,6	56	8,9	632	100
Kadına uygulanan şiddetten kadınlar da sorumludur.	Kız	72	12,7	124	21,8	184	32,4	72	12,7	116	20,4	568	100
	Erkek	168	26,6	152	24,1	180	28,5	80	12,7	52	8,2	632	100
Şiddetin nedeni eğitimsizliktir.	Kız	192	33,8	120	21,1	124	21,8	72	12,7	60	10,6	568	100
	Erkek	252	39,9	180	28,5	104	16,5	52	8,2	44	7	632	100
Bir kadın bazı durumlarda şiddeti hak eder.	Kız	36	6,3	24	4,2	28	4,9	100	17,6	380	66,9	568	100
	Erkek	104	16,5	92	14,6	100	15,8	128	20,3	208	32,9	632	100
Bir erkek kız kardeşini başka bir erkekle görüşse ona şiddet uygulamaya hakkı vardır.	Kız	4	0,7	20	3,5	32	5,6	128	22,5	348	67,6	568	100
	Erkek	124	19,6	60	9,5	156	24,7	128	20,3	164	25,9	632	100
Bir erkek ,erkek kardeşini başka bir kızla görüşse ona şiddet uygulamaya hakkı vardır.	Kız	44	0,7	20	3,5	24	4,2	140	24,6	380	66,9	568	100
	Erkek	44	7,0	56	8,9	124	19,6	176	27,8	232	36,7	632	100
Kadınlar bazı durumlarda dayığı hak ederler.	Kız	16	2,8	12	2,1	36	6,3	132	23,2	372	65,5	568	100
	Erkek	100	15,8	80	12,7	92	14,6	168	26,6	192	30,4	632	100
Karşının kendisini aldattığını öğrenen bir erkek şiddet uygulamaya hakkı vardır.	Kız	72	12,7	28	4,9	104	18,3	120	21,1	244	43	568	100
	Erkek	192	30,4	72	11,4	132	20,9	108	17,1	128	20,3	632	100

Öğrencilerin kadına yönelik şiddetle ilgili görüşlerinde de benzer şekilde çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Konuyla ilgili Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin kadına yönelik şiddetle ilgili görüşlerini ortaya koyacak çeşitli sorular sorulmuş ve alınan yanıtlar, cinsiyet özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Bu sorulardan biri olan “erkeğin korkusu kadının üzerinde olmalıdır” fikrine kız öğrencilerin %7,7’si “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” derken, %78,2’si katılmamaktadır; %14,1’lik kısmı ise bundan emin olmadığını belirtmiştir. Aynı soruya erkek öğrencilerin verdiği yanıtlar dikkat çekicidir. Erkeklerin %37,3’ü erkeğin korkusunun kadının üzerinde olması gerektiğine inanırken %39,9’u bu fikre katılmamaktadır. Emin olmayanları dışarıda tuttuğumuzda erkek öğrencilerin neredeyse yarısı, kadınların erkelerden korkması gerektiğine inandığını belirtmiştir. Çoğunluğu erkekler olmakla beraber kısmen kız öğrencilerinde benimsediği toplumsal cinsiyetle ilgili tutumlar, kadının erkekten çekinmesi hatta korkması yönündedir. Bu tutumlar olası çatışmalarda erkeğin şiddet kullanmasını teşvik edecek veya en azından böylesi bir davranışı çok da yermeyecektir.

Şiddetin kaynağı konusunda yapılan tespit çalışmasında katılımcılara “kadına uygulanan şiddetten *erkek* sorumludur” sorusu yöneltilmiştir. Bu fikre kız öğrencilerin %55,6’sı “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” derken, %12,7’si katılmamaktadır. Emin olmayanların oranı ise %31,72 olarak tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin %40,5’i bu görüşe katılırken %23,5’i ise buna katılmamaktadır. Geriye kalan %36,12’lik kesim bundan emin olmadığını belirtmiştir. Benzer sorunun bu kez kadını problem kaynağı olarak gösteren “kadına uygulanan şiddetten *kadın* sorumludur“ fikrine kız öğrencilerin %34,5’lik kesimi “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını uygun görmüştür. Bu fikre katılmayanların oranı ise %33,1’dir. Geriye kalan %32,4’lük kesim bu konuda emin olmadığını belirtmiştir. Erkeklerin bu konudaki bakış açılarına bakıldığında, erkek öğrencilerin %50,7’sinin kadınlara uygulanan şiddetten kadınları sorumlu görmektedir. Bir diğer önerme olan “şiddetin nedeni eğitimsizliktir” görüşüne kız öğrencilerin %54,9’u katılırken, %23,3’ü katılmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde erkek öğrencilerin %68,4’lük kesimi kadına yönelik şiddetin nedeni olarak eğitimsizlik faktörünü doğru kabul ederken, %15,7’si bu fikre katılmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin katılımcılarda ne düzeyde meşru kabul edildiğini ölçmek üzere yöneltilen “bir kadın bazı durumlarda şiddeti hak eder“ önermesine ise kız öğrencilerin %10,5’i onay vermiştir. Daha da çarpıcı olanı erkeklerin %31,1’i yani neredeyse araştırmaya katılan her üç erkekten birisi kadınların bazı durumlarda şiddeti hak ettiğini savunmalarıdır. Bu sonuç kadına yönelik şiddet eğiliminin lise çağlarında da baskın olduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kadına yönelik şiddet konusu neredeyse bütün dünya ülkeleriyle beraber Türkiye’nin de canını yakan temel problemlerden birisi olmaya devam etmektedir. Sırf kadın olduğu için hor görülen, türlü baskı ve şiddete maruz kalan kadınların, genellikle en yakınlarındaki erkekler tarafından cinayete kurban gitmeleri, bu şiddet sarmalının en hazin döngüsünü oluşturmaktadır. Böylesi durumlarda, özellikle ülkemizde, kadın maruz kaldığı şiddet veya cinayet kurbanıyken, fail olan erkeğin her zaman bir gerekçesi vardır. Bu, kimi zaman namus kimi zaman da toplumun eril formasyonuna diğer bir ifadeyle ataerkil yapısına uymayan herhangi bir bahanedir. Dolayısıyla kadını hep mağdur erkeği ise kendisince haklı kılan bu şiddet sarmalının altında yatan faktörleri deşifre etmek çabasıyla yola çıkmış olan bu araştırma, kadına şiddet olgusunda toplumsal cinsiyet

rollerinin izlerini lise öğrencilerinin tutumları üzerinden sürmüş ve ilginç bulgulara ulaşmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre araştırmaya katılan her dört lise öğrencisinden birisi kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedir. Önceki araştırmalarda tespit edilen sonucun bir benzeri olarak lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin halen geleneksel eğilimler taşıdıkları gözlenmiştir. Benzer şekilde mirasın kadın ve erkek arasında eşit bölünmesiyle ilgili kanaate katılmayan erkek öğrencilerin yanı sıra bu fikri destekleyen kız öğrencilerinin de olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin neredeyse hepsi kız öğrencilerin ise yarısından fazlası kadını namus olarak gördüğünü belirtmiştir. İşin ilginç tarafı her beş öğrenciden birisi namusun ne olduğu konusundan da emin değildir. Her dört kız öğrenciden birisi ve neredeyse her üç erkek öğrenciden birisi kadın ve erkeklerin tartışması durumunda kadının susması gerektiğini savunmaktadır. Her iki cinsiyetteki öğrencileri bir arada değerlendirdiğimizde araştırmaya katılan her iki öğrenciden birisi kadın ile erkek arasındaki sözlü tartışmalarda kadının susması gerektiğini savunmaktadır. Elde edilen veriler lise çağındaki öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili olarak halen geleneksel değerlere sahip olduklarını göstermektedir.

Kadına yönelik şiddetle ilgili görüşler dolaylı da olsa erkek tahakkümüne diğeri bir ifadeyle ataerkil kültüre işaret etmektedir. Her üç erkek öğrenciden birisi kadının erkekten korkması gerektiğini belirtirken bu görüş düşük oranda da olsa kız öğrenciler tarafından da kabul görmüştür. Emin olmayanları çıkardığımızda erkeklerin neredeyse yarısı kadınların erkeklerden korkması gerektiğini belirtmiştir. Kadınlara yönelik şiddetin meşruiyetini sorguladığımızda her on kız öğrenciden birisi ve yine her üç erkek öğrenciden birisi kadınların bazı durumlarda şiddeti hak ettiğini savunmuştur. Bu sonuç kadına dönük şiddetin zihinlerde bir şekilde yedekte tutulduğunu ve bir çatışma durumunda hortlamaya müsait olduğunu göstermektedir. Şiddetin kaynağı konusuna gelince kız öğrencilerinin yarısından fazlası erkeği sorumlu tutarken, erkeklerin yarısı ise kadınları sorumlu tutmaktadır.

Sonuçta yapılan araştırmada kadına yönelik şiddet ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında bir ilişkinin olduğu, önceki araştırmalara benzer şekilde öğrencilerin roller konusunda geleneksel eğilimlere sahip olduğu tespit edilmiştir. “kadın namustur”, “kadınlar şiddetti bazen hak eder” fikrini destekleme konusunda ayrışan kız öğrencilerin mirasın eşit bölünmesi konusunda büyük oranda hemfikir oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde koca şiddetini kısmen de olsa kabul eden kız öğrencilerin, erkek kardeş kaynaklı şiddeti büyük

oranda reddetmektedirler. Bunun altında yatan nedenler başka bir tartışmanın konusu olmakla beraber nihayetinde lise çağlarında olmasına rağmen katılımcıların zihninde kadına şiddeti meşru gösterecek mekanizmaların kurulu olduğu, olası çatışmalarda şiddetin yüzeye vurabileceği anlaşılmaktadır.

Tüm bu tespitler bize toplumsal koşulların hala ataerkil kodlarla inşa edilmekte olduğunu, erkeğin kendini kadından üstün görmeye devam ettiğini dolayısıyla kadına tahakküm etmeyi, onu kontrol etmeyi, doğuştan sahip olduğu bir hakmış gibi benimsediğini göstermektedir. Şaşırtıcı olanı ise tümüyle toplumsal olan bu üstünlük ve tahakküm fikri kız öğrenciler tarafından da kısmen destek görebilmektedir. Sosyal mekanizmalarla meşrulaştırılan üstünlük algısı bir şekilde kadına şiddet veya cinayete giden yolun taşlarını örmektedir. Nihayetinde bu araştırma bize kadına şiddet veya kadın cinayetlerinin altında eril karakterde inşa edilmiş, eşit olmayan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yattığını göstermektedir. Dolayısıyla kadına dönük şiddet ve cinayetlerinin önünü almak için öncelikle toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algıyı düzeltmek gerekir. Bunun için kadının değerini ve haklarını önemseyen daha eşitlikçi bir bakış açısını öğrencilere aşılacak bir dizi müfredat değişikliği ve eğitsel destek programları geliştirilmelidir.

Kaynakça

- Aktaş Mavili A. (2006). “Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması”, İstanbul: Elma Kitabevi.
- Altınay, A. G., ve Arat, Y. (2007). Türkiye’de kadına yönelik şiddet. İstanbul: Punto Baskı.
- Aristoteles. (2013). *Politika*. Murat Temelli. (Çev.). İstanbul: Ark Kitapları.
- Aylaz, R., Güneş, G., Uzun, Ö., ve Ünal, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 23(5), 183-189.
- Bal MD.(2014). “Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış.” KASHED, 1(1):15-28
- Bebel, A. (1996). *Kadın ve Sosyalizm*. Kaya, S. N. (Çev.). Ankara: İnter Yayınları.
- Bendason, N. (1994). *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları*. Şirin Tekeli. (Çev.). İstanbul: İletişim Yay.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*. Bediz Yılmaz (Çev.). İstanbul: Bağlam Yay.
- Çelik, A. S., pasinlioğlu, T., Gonca, T. A. N., ve Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının

- belirlenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181-186.
- Günay, G.,ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).
- Kandemirci, D.,ve Kağnıcı, D. Y. (2014). Kadına yönelik aile içi şiddetle baş etme: çok boyutlu bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 1-12.
- Karal, D.,& Aydemir, E. (2012). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. International Strategic Research Organization (USAK).
- Kirman, M.A. (2004). *Din sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The lancet*, 360(9339), 1083-1088.
- Meulenbelt, A. (1987). *Feminizm ve Sosyalizm*. Erman Demirci. (Çev.). İstanbul: Yazın Yayıncılık.
- Müdürlüğü, T. B. K. S. G. (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. *Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık*.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Journal of International Social Research*, 2(8).
- Öngen, B.,ve Aytaç, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Ve Yaşam Değerleri İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, (48), 1-18.Akın&Demirel, 2003
- Scully, D. (2013). *Cinsel Şiddeti Anlamak, Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme*. Tekeli, Ş. ve Aytek, L. (Çev.), İstanbul: Metis Yay.
- Slattery, M. (2014). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Özlem Balkız, Gülhan Demiriz, Hacer Harlak, Cevdet Özdemir, Şebnem Özkan, Ümit Tatlıcan. (Çev.). İstanbul: Sentez Yay.
- Thomas, Y. (2005). Roma Hukukunda Cinsiyet Ayrımı. *Georges DUBY, Michelle Perrot*. Fethi, A. (Çev.). C, 1, 99-150. İstanbul: İş Bankası yay.
- Vefikuluçay, A. G. D., Zeyneloğlu, A. G. S., Eroğlu, K., ve Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 14(2), 026-038.
- Yetim, D.,ve Şahin, M. (2008). Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım. *Aile Hekimliği Dergisi*, C, 2(2).

- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.
- Yörük S. (2010). *Kadına Yönelik Şiddet: Antalya Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.